

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

УДК 343.985
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-2.22>

БІДНЯК Г.С.

**ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ
ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ**

Наукова стаття присвячена висвітленню окремих питань виявлення ознак підробки документів під час розслідування злочинів, проаналізовано думки провідних науковців з цього приводу. Зазначено, що виконуючи свої функціональні обов'язки поліцейські стикаються з різноманітними документами, виконаними різними способами на різних бланках. Для того, щоб працівники могли використати інформацію, яка в них міститься, необхідні знання в певній галузі.

Встановлено, що здебільшого працівники Національної поліції України проводять огляд документів, виконаних на бланках встановленого зразка, виконаних на державних поліграфічних підприємствах або на приватних друкарнях за державним замовленням (водійське посвідчення, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, паспорт громадянина України, закордонний паспорт громадянина України, паспорт громадянина іншої країни, медична довідка, довіреності, пенсійне посвідчення, посвідчення учасника бойових дій тощо).

Зроблена спроба надати алгоритм дій під час перевірки документів. Зазначені особливості виготовлення бланку та реквізитів документа. Зауважено, що під час виготовлення бланків документів використовуються тільки друкарські форми, серед яких основними вважають форми плоского, високого та глибокого друку.

Розкрито питання щодо сталих та сучасних способів підробки бланків документів. Зазначено найбільш типові ознаки, за якими розпізнають різні типи принтерів (струменево-крапельний, термосублімаційний, лазерний, матричний). Проаналізовано способи внесення змін у реквізити документів: виправлення, дописка, підчистка, травлення, змивання, монтаж. Друга група способів підробки бланку документу полягає у використанні окремих видів поліграфічного друку, доступ до яких є у приватних друкарень, але неозброєним оком їх важко розрізнити навіть фахівцю. В таких випадках пропонувано звернути увагу на інші ознаки. Так, у підроблених бланках документів або зовсім відсутні захисні елементи, або імітовані окремі з них. Відрізнити документ, виготовлений зазначеним способом, можна використовуючи різні режими освітлення, а саме УФ- та ІК- випромінювачі.

Акцентовано увагу на тому, що при огляді документа поліцейський може застосовувати різноманітну техніку (портативні мікроскопи, лупи, освітлювачі) та методи дослідження, що не пошкоджують та не змінюють його.

Ключові слова: *бланк документа, реквізити документа, працівники Національної поліції, способи підробки, друкарські форми, копіювально-множна техніка.*

The scientific article is devoted to coverage of specific issues regarding signs of document forgery in the investigation of crimes, leading scientists opinions on this matter are analyzed. It is noted that while performing their duties, the police are faced with a variety of documents, executed in various ways, on various forms. In order for employees to make

full use of the information contained in the documents, knowledge is required in a specific field. It has been discovered that employees of the National Police of Ukraine mainly inspect documents executed on standard forms, carried out at state printing companies or at private printing houses under a state order (driver's license, vehicle registration certificate, Ukrainian passport, foreign passport of Ukraine, passport a citizen of another country, medical certificate, power of attorney, pension certificate, certificate of a combatant etc.).

An attempt was made to provide an algorithm of actions when checking documents. The features of producing the form and details of the document are specified. It is noted that in the manufacture of document blanks only printing forms are used, among which the main ones are considered to be flat, letterpress and gravure forms. Issues of sustainable and modern ways of falsification of document forms are revealed.

The most typical features that distinguish various types of printers (jet-droplet, thermal sublimation, laser, matrix) are noted. Ways of making changes to the details of the documents: corrections, additions, erasures, etching, flushing, installation were analyzed. The second group of ways to falsify a document's form is to use certain types of printing, available in private printing houses, but it is difficult for the expert to distinguish them with an unaided eye. In such cases, it is proposed to pay attention to other signs. For instance, in fake forms of documents there are no protective elements at all, or some of them are imitated. It is possible to distinguish a document made in this way, by using different lighting modes, namely, UV and IR emitters.

Attention is drawn to the fact that when examining a document a policeman can use a variety of equipment (portable microscopes, magnifiers, illuminators) and research methods that do not damage or modify it.

Key words: *document form, document details, employees of the National Police, methods of forgery, printing forms, copying and duplicating equipment.*

Вступ. Під час протидії злочинності поліція наряду з новітніми досягненнями науки та техніки може застосовувати законні заходи, серед яких перевірка документів.

Постановка завдання. Виконуючи свої функціональні обов'язки, поліцейські стикаються з різноманітними документами, виконаними різними способами на різних бланках. Для того, щоб працівники могли використати інформацію, що в них міститься, необхідні знання в певній галузі. Однак, не завжди є можливість відразу перевірити інформацію в представлених документах через різні причини. Серед таких необхідно зазначити незручні умови, необхідні для перевірки (темний час доби, ненадання документа працівнику безпосередньо в руки), обмежена кількість спеціального обладнання, відсутність даних в обліках, відсутність часу, потрібного на перевірку, технічні ускладнення функціонування облікової бази тощо.

У таких випадках знання щодо правил виготовлення бланків та заповнення реквізитів документів набувають ще більшого значення. В якості підґрунтя виступає закріплення в чинному законодавстві перевірки документів особи як превентивний поліцейський захід. Серед причин, за якими поліцейські проводять перевірку документів, можна зазначити необхідність встановлення особи, зовнішньо схожої на розшукувану, безвісно зниклу, яка вчинила правопорушення, володіє речами, на використання яких потрібен дозвіл тощо.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зробили: Т.В. Аверьянова, Л.Ю. Ароцкер, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, А.І. Вінберг, А.Ф. Волобуєв, В.Г. Гончаренко, Г.І. Грамович, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, В.О. Коновалова, Ю.Г. Корухов, В.С. Кузьмічов, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'яничков, О.Р. Росинська, М.В. Салтевський, М.Я. Сегай, І.Я. Фрідман, В.Ю. Шепітько, О.Р. Шляхов, М.Г. Щербаковський та інші. Безумовно, ці науковці зробили вагомий внесок у науковий розвиток та методологію експертиз. Водночас детального висвітлення потребують питання щодо огляду бланків документів, виготовлених на сучасному обладнанні.

Метою роботи є визначення ознак підробки документів під час їх перевірки працівниками Національної поліції України.

Результати дослідження. Опитуванням працівників підрозділів ОВС встановлено, що в своїй діяльності здебільшого вони проводять огляд таких документів: водійське посвідчення, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, паспорт громадянина України, закордонний паспорт громадянина України, паспорт громадянина іншої країни, медична довідка, довіреності,

пенсійне посвідчення, посвідчення учасника бойових дій тощо. Таким чином, працівники Національної поліції частіше стикаються з документами, виконаними на бланках встановленого зразку, виконаних на державних поліграфічних підприємствах або на приватних друкарнях за державним замовленням.

Отже, огляд будь-якого документа починається з вивчення бланка документа та правильності заповнення його реквізитів.

Бланк документа – це друкована стандартна форма будь-якого документа, що заповнюється окремо конкретними даними. Реквізити – це обов'язкові елементи, які повинні міститися в документі для визнання його дійсним (справжнім) [2, с. 380].

При перевірці бланка документу слід звернути увагу на його обкладинку, папір, з якого виготовлені сторінки, друкарський текст, основні та фонові зображення (захисна сітка, стилізовані візерунки, портрети), лінії графлення, мікротекст та інші захисні елементи (водяні знаки, мікрОВОлокна, елементи, що нанесені спеціальною фарбою).

Під час виготовлення бланків документів використовуються тільки друкарські форми. Основними вважають форми плоского, високого та глибокого друку. Використовують також і інші спеціальні технології (райдужний друк, орловський друк, лазерне гравіювання тощо). Але обов'язково повинно бути поєднання двох і більше видів друку [3, с. 146].

Серед сучасних способів підробки бланків документів можна виокремити дві групи: використання копіювально-розмножувальної техніки та використання поліграфічного друку. В першому випадку використовуються різноманітні види принтерів, доступ до яких є вільним і не потребує наявності ні спеціальних навичок в користуванні, ні значних матеріальних витрат на придбання. Використання таких технологій дозволяє протягом короткого проміжку часу виготовити будь-яку кількість екземплярів. Бланки документів, виготовлені таким способом, за наявності певних знань легко відрізнити від справжніх за певними ознаками.

Так, струменево-крапельний принтер наносить зображення, які розрізняють за наявністю крапок-«клякс» різного кольору та розміру, які взаємонакладаються одна на одну.

При виготовленні документа за допомогою лазерного принтера зображення формується за рахунок однакових дрібних спечених частинок магнітного порошку (тонеру) правильної форми, які мають характерний блиск та з часом осипаються в процесі експлуатації (особливо в місцях перегину).

На сьогодні розповсюджене використання термосублімаційного друку, який відрізняється від інших способів нанесенням зображення барвником, доведеного дією високих температур до газоподібного стану. В результаті забезпечується плавний перехід кольорів, без растрових точок та без будь-яких рельєфних трас.

Друга група способів підробки бланка документа полягає в використанні окремих видів поліграфічного друку, доступ до яких є в приватних друкарнях. Найчастіше це плоский та високій друк, але незброєним оком їх важко розрізнити навіть фахівцю. У таких випадках слід звернути увагу на інші ознаки. Так, у підроблених бланках документів або зовсім відсутні захисні елементи, або імітовані окремі з них. Відрізнити документ, виготовлений зазначеним способом, можна використовуючи різні режими освітлення, а саме УФ- та ІК- випромінювачі.

Так, документи, виготовлені на спеціальних бланках, обов'язково будуть повністю або частково поглинати ультрафіолетові промені. В той же час підроблені бланки, як правило, виготовляють на звичайному папері, який повністю відбиває ультрафіолетові промені, в результаті чого вся поверхня люмінесцює яскравим кольором.

Якщо бланк документа справжній, тобто відповідає встановленому зразку, змінам можуть підлягати його реквізити. В залежності від виду бланка реквізити в документах можуть вноситись наступними способами – рукописним текстом різними пишучими приладами, за допомогою копіювально-множильної техніки (струменево-крапельний, лазерний, термосублімаційний принтери). Способи внесення змін у реквізити залишаються сталими: виправлення, дописки, підчистка, травлення, змивання, монтаж. У сучасному житті вони можуть використовуватися у поєднанні з комп'ютерною обробкою, що суттєво ускладнює виявлення змін у документі.

При огляді документа поліцейський може застосовувати різноманітну техніку (портативні мікроскопи, лупи, освітлювачі) та методи дослідження, що не пошкоджують та не змінюють його (в косопадючих променях, на просвіт тощо). Наприклад, нічний режим бодікамер, якими оснащені патрульні поліцейські, дозволяє перевірити бланк документа в інфрачервоних променях.

Важливим фактом є правильне поводження з ними. У документи неприпустимо вносити будь-які зміни шляхом обведення, підкреслення, інших позначок; пошкодження аркушів документів тощо.

З цього приводу слушно зазначає В.В. Бірюков, що при роботі з документами не можна допускати впливу води чи розчинників, залишати їх під дією прямих сонячних променів, не допускати дії високих і низьких температур на нього, не робити будь-яких написів, не допускати перегинання й іншого втручання як у змістовну частину документа, так і в матеріальний носій (диски, дискети тощо). Дотримання зазначених вимог забезпечує схоронність слідів, які в подальшому можливо досліджувати в якості об'єктів судової експертизи.

Висновки. Науково-технічний прогрес сприяє застосуванню більш досконалих способів фальсифікації документів. Документи паперового типу поступово замінюються пластиковими, в яких складніше виявити ознаки змін початкового змісту. Комплексне вивчення ознак, зазначених у статті, дозволяє поліцейським професійно провести перевірку документів та повністю використати інформацію, що в них міститься.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. Закон України «Про Національну поліцію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Методика технічної експертизи документів (загальна частина) / ДНДЕКЦ МВС України. Київ 2007. 36 с.
3. Криміналістична техніка: Навч. посібник/ Кол. авторів; за ред. А.В. Кофанова. Київ, 2006. 456 с.
4. Криміналістичне документознавство: практ. посіб. / В.В. Бірюков, В.В. Коваленко, Т.П. Бірюкова, К.М. Ковальов; за заг. ред. В.В. Бірюкова. Київ : Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2007. 332 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». Харків : Одіссей, 2012. 360 с.
6. Шепитько В.Ю. Криміналістика: Курс лекцій. Издание второе, переработанное и дополненное. Харьков : ООО «Одиссей», 2005. 368 с.

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-2.23>

ВАКУЛИК О.О.

**ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ**

У статті на підставі розгляду наукової літератури з кримінального права проаналізовано позиції науковців щодо питання предмета злочинів проти правосуддя. Досліджено класифікацію предметів злочинів проти правосуддя.

Метою статті є розкриття сутності визначення доказів предметом злочинів проти правосуддя.

Автором звернута увага на те, що достовірні докази слугують підтвердженням та обґрунтуванням для справедливого судового рішення, оскільки вони відтворюють усі фактичні обставини справи чи події. Однак про чималі випадки вчинення протиправних дій із доказами у різних формах судочинства як працівниками правоохоронних органів, так і учасниками процесу свідчить аналіз судової практики. Це перешкоджає здійсненню законного правосуддя та призводить до вкрай негативних наслідків.

У статті розглянуто перелік матеріальних об'єктів, що містять відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.